

VÅRA FOLKVALDA POLITIKER SVIKER OSS I SKUGGAN AV KLIMATKRISENS DJUPA ALLVAR

är rubriken på en artikel publicerad i DN den 5 april 2022. Författaren till artikeln är Staffan Laestadius, professor emeritus i industriell utveckling vid KTH och flitig skribent och debattör om vägen bort från fossilsamhället. Hans senaste bok om klimatkrisen heter "En strimma av hopp" (2021 Verbal förlag)

Klimatfrågan är en ödesfråga inte bara för Sverige utan globalt. Frågan kommer att stå i centrum för samhällsdebatten under mycket lång tid framöver. Det är nödvändigt att skapa ett fossilfritt samhälle och det är bråttom för att förhindra en framtida samhällskollaps. Klimatkrisen och omställningen till ett fossilfritt samhälle kommer att påverka alla, unga som gamla. Den kommer att få djupgående konsekvenser för samhällets resursallokering och för vårt sätt att leva och vara. Klimatkrisens vikt och allvar är anledningen till att frågan diskuterades på ett seminarium som Tankesmedjan Seniorkraft anordnade den 7 april 2022 med Staffan Laestadius som inbjuden gäst.

Våra folkvalda politiker sviker oss i skuggan av klimatkrisens djupa allvar

UPPDATERAD 2022-04-05 PUBLICERAD 2022-04-05

Varje utsläppt ton koldioxid var helst i världen det sker (på bilden: smog i pakistanska Lahore) tas nu från framtida generationer. Foto: Rana Sajid Hussain/TT

I måndags släpptes FN:s senaste klimatrappport, som bygger på en sammanställning av den senaste tidens forskning. Om åtta år överskrids gränsen för att klara det kritiska 1,5-gradersmålet. Men Sveriges politiska ledare

tiger om krisen och det är ett gigantiskt svek, skriver Staffan Laestadius.

Detta är en opinionstext i Dagens Nyheter. Skribenten svarar för åsikter i artikeln.

[Läs senare](#)

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s klimatreporter Jannike Kihlberg ger dig veckans viktigaste läsning om klimatkrisen – nyheter, granskningar, fördjupningar och intervjuer.

Under tre decennier har våra ledande rikspolitiker försummat sin viktigaste uppgift: att mobilisera och förbereda folket för politiska förändringar som är nödvändiga för att skapa ett postfossilt välfärdssamhälle. Med en närmast unison, och för varje år allt starkare, röst har världens klimatforskare visat att den fossilberoende modernitet som i historiskt unikt takt accelererat efter det andra världskriget nu lett till vägs ände. Inom några år passerar vi den punkt när vi inte längre har kontroll över den planetära metabolismen; om vi inte vidtar drastiska åtgärder. IPCC-rapporterna som publicerats i år fördjupar den dystra bild som framkom redan i den som publicerades i somras: vi går mot en global temperaturhöjning under detta sekel på 3–4 grader Celsius. Det 1,5-gradersmål som blev riktpunkt vid Parisavtalet 2015 passeras, som det nu ser ut, redan under nästa decennium.

Implikationerna är minst sagt tuffa: för att ha en rimlig chans att hamna under 1,5 grader Celsius, den nivå där klimatriskerna blir obehagligt stora, måste växthusgasutsläppen reduceras med minst sju procent årligen. Helst dubbelt så snabbt om det ska finnas åtminstone något utsläppsutrymme kvar för våra barn. Utsläppen har visserligen minskat i Sverige såväl som inom EU under senare år, men reduktionerna är inte i närheten av vår andel i den globala klimatkrishantering.

I det läget borde man förvänta sig att våra folkvalda politiker tog ledningen och makten och deklarerade sin avsikt att lotsa landet ur denna det moderna samhällets största kris. Med fast hand kunde de styra bort från två sekel av tilltagande fossilberoende och de inlåsnings som detta skapat i livsmönster och samhällsorganisation. En sådan omställning innefattar genomgripande och snabba förändringar av institutioner, lagar, skatter, samhällsplanering, prisrelationer och – inte minst – kulturklimat.

Men icke. Krisens allvar och djup, så också den hastighet med vilken den behöver åtgärdas, går spårlöst förbi i den dominerande politiska retorik som helt upptas av de egna partiernas positionering inför höstens val.

Partiledarna överbjuder varandra i löften om sänkta el- och drivmedelspriser, elprotektionism och storskalig utbyggnad av kärnkraften. Mer eller mindre uttalat är också budskapet att de åtgärder man föreslår inte ska hota vår livsstil och vår vardag. Med nya kärnkraftverk, starkt svenskt fossilfritt stål och elflyg hanterar vi farorna vid horisonten. Och den euforiska postpandemistämning som sprider sig i medierna om att det nu är dags att flyga ut i världen står närmast okommenterad. Den växthusgasutsläppande livsstilen framställs rent av som en Svenssonsk rättighet.

Men – och nu måste det sägas – våra ledande rikspolitiker har förlorat kontakten med verkligheten. De ordstrider de utkämpar i klimatkrisens skugga har endast lite att göra med de krafttag som behövs. De är snarast att betrakta som ett svek gentemot medborgarna. Vi luras och lugnas till passivitet eftersom den verkliga krisens allvar och karaktär inte är föremål för den politiska diskussionen. Ser våra ledare till höger såväl som till vänster inte det som allt fler av dagens ungdomar inser och frustreras av?

Detta är nämligen en civilisationskris, en djupgående kulturkris. Vår modernitet har under två sekler följt en alltmer fossilberoende utvecklingsbana som koloniserat ständigt mer av den finita planetens resurser. Processen har länge uppfattats som framsteg men har i hög utsträckning under efterkrigstidens stora acceleration baserats på att med exponentiell tillväxttakt tömma ändliga resurser, förstöra biosfären och dumpa restprodukter i havet och atmosfären. Mänskligheten, större än någonsin och mer ojämlig än i mannaminne, har nu sannolikt i flera avseenden redan passerat vad planeten tål för att ge rimliga förutsättningar för mänskligt liv. Ser de styrande inte att utsläppsutrymmet är förbrukat?

Någon mjuk övergång till ett fossilfritt samhälle är inte längre att vänta. De allra flesta av oss har nämligen som individer och samhällsvarelser haft våra fingrar i syltburken och njutit av det alldeles för länge.

Den omställning som väntar – en snabb övergång till en postfossil modernitet – är sannolikt den största i mänsklighetens historia. Någon mjuk övergång till ett fossilfritt samhälle är inte längre att vänta. De allra flesta av oss har nämligen som individer och samhällsvarelser haft våra fingrar i syltburken och njutit av det alldeles för länge. Under de tre decennier som internationella klimatförhandlingar pågått har de globala

utsläppen ökat med mer än 60 procent. Hälften av mänsklighetens koldioxidutsläpp sedan tidernas begynnelse har ägt rum sedan vi började tala om att begränsa dem. Visst, det skogrika landet Sverige bjuder på ett reptrick. Med hjälp av en kraftig ökning av biobränslen har vi under senare tid bokfört en svag reduktion av våra koldioxidutsläpp. Men reptricket går inte att upprepa, konteringen av det är tvivelaktig och våra utsläpp ännu långt över det långsiktigt hållbara.

Behovet av en radikal omställning bort från fossilberoendet är ingen överraskning. Koldioxidutsläppen har oroat och analyserats av forskare och seriösa statsmän i decennier. Under ett par av dessa har vi vetat att vår modernitets djupa och globalt tilltagande fossilberoende leder till katastrof. Den allvarliga, och socialpsykologiskt intressanta, frågan är varför vi, varken individuellt eller kollektivt, förmår ändra riktning.

Låt oss, innan vi granskar våra makthavare, göra några djupdykningar på den individuella nivån. Under perioden 2009–2019 har vi svenskar ökat vårt internationella fossilbaserade flygande med 59 procent eller med 4,7 procent årligen. Under samma period av tilltagande klimatkris ökar svenskarna sina bilköp med 61 procent eller med nära 5 procent årligen. Mest av allt ökade bensinbilarna: med 96 procent eller cirka 7 procent årligen. År 2021 var fortfarande mer än hälften av alla nya personbilar fossildrivna. Slutsatsen är oundviklig: klimatkrisen har inte gått hem i folksjälen, inläsningen i fossilsamhället fortgår.

I stället för att visa ledarskap och inge framtidshopp sträcker våra folkvalda ledare ängsligt upp sina våta fingrar för att känna efter hur bensinprisorons vindar blåser.

Även om vi alla har ett individuellt ansvar och borde halvera våra utsläpp i närtid vilar ett tungt ansvar på den politiska elit som borde leda den strukturomvandling som måste till och vars utformning ännu är möjlig att påverka. Ingen av våra ledande riksdagspartipolitiker har dock ännu vågat framföra att läget kräver snabb och stor omställning i vårt sätt att leva och vara. Än mindre har man förmått leverera ett budskap om hur man tänker leda denna omställning till en postfossil och långt mer resurssnål välfärdsstat. I stället för att visa ledarskap och inge framtidshopp sträcker våra folkvalda ledare ängsligt upp sina våta fingrar för att känna efter hur bensinprisorons vindar blåser. Nu skördar man storm.

Inför höstens val transformeras således vår i grunden existentiella kris av politiker från vänster till höger till en fråga om energipriser i stad och på

land. Även om man kan diskutera enskildheter i den svenska eltariffsmodellen illustrerar elprisernas, ja även fossilbränsleprisernas, nivå och variationer att man i Europa och Sverige negligerat klimatomställningens implikationer. Det är visserligen sent på dagen men just denna obalans går att åtgärda. Vi kan i vårt land snabbinvestera i ett storskaligt vindkraftsprogram som inom kort skulle kunna ge oss ytterligare 200 terawattimmar el, sannolikt ännu mer. Ändå skulle vi inte nå upp till Tysklands nuvarande vindkraftstäthet till lands och till sjöss. En sådan politisk kraftsamling skulle med lite samhällelig ingenjörskonst ge den snabba klimatnytta som den nuvarande krisen nödvändiggör. I grunden är det en fråga om att vilja.

Därmed skulle man också slippa det kärnkraftsvillospår som några av våra riksdagspartier fastnat i. Oavsett om man älskar den nya eller gamla kärnkraften eller ej; oavsett om man bryr sig om att kärnkraftsteknologin, liksom fossilteknologin, hittills varit en linjär teknologi som kräver att man sopar avfallet under matten; oavsett detta så är kärnkraftens akuta problem dels att de nya anläggningar som föreslås inte kan leverera klimatnytta under innevarande kritiska decennium och dels att de inte längre är konkurrenskraftiga i ekonomisk mening.

Vår västerländska fossilbaserade modernitet är inte längre uppnåelig för våra barn

Men den kris vi nu genomlever, och i hög utsträckning förtränger, handlar om betydligt mer. Vår västerländska fossilbaserade modernitet är inte längre uppnåelig för våra barn. Ur ett globalt perspektiv är den inte ens uppnåelig för de nu vuxna. Utsläppsutrymmet är i praktiken slut. Varje utsläppt ton var helst i världen det sker tas nu från framtida generationer. Det är väl belagt. Och det borde prägla de politiska löftena inför valet.

För att bli än mer konkret: varför inte avtvinga alla våra partiledare en skriftlig rapport om hur de menar att Sverige under perioden fram till 2030 ska kunna reducera sina samlade koldioxidutsläpp till cirka 200 miljoner ton. Det motsvarar en årlig reduktion på cirka 7 miljoner ton eller 14 procent av våra territoriella utsläpp år 2019. Det är ungefär vår andel i vad som måste göras på global nivå om vi med cirka 80 procents sannolikhet ska klara det 1,5-gradersmål som är den bästa fixpunkt vi har för att på lång sikt säkra ett värdigt liv också för våra barn. Som överkurs borde vi också avkräva våra ledande politiker några meningar om deras föreställningar om möjligheten av ekonomisk tillväxt när vi av nödvändighet avvecklar det bränsle som efterkrigstidens stora acceleration baserats på. Det är om detta politiken måste handla. Men våra ledare tiger.

Vår demokrati är mitt inne i ett gigantiskt svek. I detta kritiska läge, det sista val när vi i Sverige har en chans att dra igång ett snabbt och storskaligt klimatomställningsprogram och därmed också med gott exempel höja takten i den europeiska klimatomställningen, i det läget ägnar sig alltför många av våra politiska ledare åt populistiskt röstfiske.

Staffan Laestadius är professor emeritus i industriell utveckling vid KTH samt aktiv i den partipolitiskt oberoende tankesmedjan Global Utmaning. Hans senaste bok är "En strimma av hopp" (2021).

Läs mer. [FN:s klimatrapport: Vi har verktygen för att hejda uppvärmningen](#)

ÄMNEN I ARTIKELN